

Αντιρατσιστική, Αντισεξιστική και Διαπολιτισμική Εκπαίδευση

Ενότητα 6: Πολιτισμός (1)

Δημήτρης Θ. Ζάχος
Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Βασικές έννοιες

Έθνος και Εκπαίδευση

Έθνος – κράτος   εθνικισμός κράτος – πρόνοιας

Πολιτισμός

- Εθνοτικές/ πολιτισμικές ομάδες
  - Διαφορετικότητα
  - Εθνικές μειονότητες
    - Ταυτότητες
- Παγκοσμιοποίηση και Ευρωπαϊκή ενοποίηση

Πολιτισμός (1)

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Περιεχόμενα ενότητας

---

1. Η έννοια του πολιτισμού.
2. Ο λαϊκός πολιτισμός.
3. Οι επιπτώσεις για τους/τις εκπαιδευτικούς.

Σκοπός ενότητας

- Σκοπός της ενότητας είναι η ανάλυση της έννοιας του πολιτισμού, καθώς επίσης και η κατανόηση της διαπολιτισμικής προσέγγισης και της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Η έννοια του πολιτισμού

Τι είναι ο πολιτισμός;

1. Είναι ένας φακός που βλέπουμε και ερμηνεύουμε τον κόσμο και που:
2. Καθορίζει αποφάσεις και αντιλήψεις.
3. Παρέχει το πλαίσιο λήψης των ηθικών επιταγών.

Στοιχεία του πολιτισμού I

- **Υλικά πολιτισμικά στοιχεία:** σωματικές ή τεχνολογικές πλευρές της καθημερινής μας ζωής (κτήρια, τέχνη, μηχανές, ρούχα κ.α.).
- **Μετα-υλικά πολιτισμικά στοιχεία:** Τρόποι χρήσης των υλικών αντικειμένων, γλώσσα, πεποιθήσεις, αξίες, συμπεριφορές, τρόποι επικοινωνίας, έθιμα, γνώσεις.

Στοιχεία του πολιτισμού II

Γλώσσα

- Βασικό πολιτισμικό στοιχείο, αφηρημένο σύστημα νοημάτων και συμβόλων.
- Χαρακτηρίζει όλα τα μέρη της κοινωνίας.

Στοιχεία του πολιτισμού III

- Οι αξίες
- Τα πρότυπα
- Οι κανόνες
- Οι ποινές
- Ηθικές «αργίες»

Στοιχεία του πολιτισμού IV

Κανόνες συμπεριφοράς:

- **Τυπικοί** (συστηματοποιημένοι – κωδικοποιημένοι).
- **Άτυποι** (αποδεκτοί χωρίς γραπτή αποτύπωση).
- **Ηθικοί** (απαραίτητοι για την εύρυθμη λειτουργία).
- **Καθημερινής συμπεριφοράς και σχέσεων.**

Μεταβάλλονται τα πολιτισμικά στοιχεία;

1. Εσωτερικά με φαντασία, δημιουργικότητα και προσαρμογή.
2. Εξωτερικά μέσω δανεισμού από άλλους πολιτισμούς.

Ο πολιτισμός Ι

- Ως ένα σύνολο ιστορικά διαμορφωμένων διακριτών συλλογικών συμπεριφορών, δηλαδή ως ένα **σώμα αμετάβλητων στοιχείων**, τα οποία μεταφέρονται παθητικά από γενιά σε γενιά, σαν στατικές, περιφραγμένες ενότητες, των οποίων η αυθεντικότητα πρέπει να διατηρηθεί (ή να επινοηθεί) και να προστατευτεί όπως τα σπάνια είδη.

Ο πολιτισμός II

- Ως μια μορφή διαρκώς εξελισσόμενης “επινόησης προς επιβίωση”, που βασίζεται στην προσαρμοστική αλλαγή, η οποία καθιστά ικανές τις κοινωνικές ομάδες να αντιμετωπίζουν τα προβλήματα της επιβίωσης σε ένα συγκεκριμένο φυσικό περιβάλλον.

Βασικές έννοιες για τον πολιτισμό I

- Είναι όλοι οι πολιτισμοί έγκυροι και αξιέπαινοι;
- Υπάρχουν **οικουμενικές αξίες** που θα πρέπει να γίνονται σεβαστές σε όλους τους πολιτισμούς;
- Θα πρέπει να αποδεχόμαστε **πρακτικές άλλων κοινοτήτων**, τις οποίες δεν θα αποδεχόμαστε ποτέ στη δική μας;

Βασικές έννοιες για τον πολιτισμό II

- Πολιτισμικός οικουμενισμός
- Πολιτισμικός σχετικισμός
- Πολιτισμικός ιμπεριαλισμός
- Πολιτισμικό «σοκ»

Βασικές έννοιες για τον πολιτισμό III

- Πολιτισμική αλλαγή
- Πολιτισμική **διάχυση** και πολιτισμική **ισοπέδωση**
- Υποκουλτούρα
- Αντικουλτούρα

Υψηλή και Μαζική κουλτούρα

- **Υψηλή:** γνώσεις εκπαίδευση τέχνες, κλασική μουσική, μπαλέτο, όπερα, λογοτεχνία.
- **Μαζική:** γνώσεις ΜΜΕ, σπορ, διασκέδαση.
- Με ποιες τάξεις σχετίζονται (συνήθως);

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Ο λαϊκός πολιτισμός

Λαϊκός Πολιτισμός (ΛΠ)

- Στοιχεία της ζωής ξεχωρίζουν.
- Παράδοση.
- Μεταβιβάζεται.
- Διαμορφώνουν μια «ταυτότητα».

Στοιχεία του ΛΠ (1)

Λαϊκή Λογοτεχνία:

- Λαϊκά Παραμύθια
- Μύθοι – Δοξασίες
- Δημοτικά Τραγούδια
- Αινίγματα
- Παροιμίες

Στοιχεία του ΛΠ (2)

- Γλωσσοδέτες
- Θέατρο Σκιών (Καραγκιόζης)
- Λαϊκές παραδόσεις – Δρώμενα (πρωτόλειες μορφές λαϊκού θεάτρου)
- Αποκριάτικα Έθιμα (μεταμφιέσεις, Καλικάτζαρους, τα χελιδονίσματα)

Στοιχεία του ΛΠ (3)

- Θρησκευτικά Έθιμα (Βασιλόπιτα, Λαμπριάτικα κόκκινα αυγά κλπ)
- Νανουρίσματα
- Παραδοσιακές στολές – Χοροί

Μετάδοση του λαϊκού πολιτισμού I

- Σε παλαιότερες εποχές νέες γενιές παιδευτική επίδραση άτυπη αγωγή.
- Οικογένεια, τη γειτονιά και την τοπική κοινότητα.
- Μετά δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο αλλάζει ο τρόπος οργάνωσης των κοινωνιών.

Μετάδοση του λαϊκού πολιτισμού II

- Απαλείφονται οι πολιτισμικές ιδιαιτερότητες - πολιτισμική ομογενοποίηση.
- Ο λαϊκός πολιτισμός - παιδευτική αξία.

Μετάδοση του λαϊκού πολιτισμού III

- ΛΠ και εκπαίδευση
- Φολκλορικού τύπου στείρα αναπαραγωγή στερεοτυπικών εικόνων
- Συστηματική έρευνα
- **Συλλογική μνήμη**

Λαϊκός πολιτισμός και Διαπολιτισμικότητα

- Κοινά πολιτισμικά χαρακτηριστικά.
- Ανάδειξη ετερότητας και **πολλαπλών ταυτοτήτων**.
- **Κριτικό πνεύμα**
- Το σχολείο πρέπει να καταστήσει το μαθητή ικανό να αναγνωρίζει την προσωπική και τη συλλογική ταυτότητα.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Οι επιπτώσεις για τους/τις εκπαιδευτικούς

Επιπτώσεις για τους/τις εκπαιδευτικούς I

- Πολιτισμικό κεφάλαιο (Cultural Capital)
- Πολιτισμός και λογική (Culture & Critical Reason)
- **Πολιτισμική στέρηση** (Cultural deprivation)
- Πολιτισμικές προσδοκίες και μάθηση

Επιπτώσεις για τους/τις εκπαιδευτικούς II

Πολιτισμική στέρηση (Cultural deprivation):

- Κοινωνικές εμπειρίες
- Γνώσεις
- Γλώσσα
- Κίνητρα
- Αξίες

Ευχαριστίες

Σας ευχαριστώ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 1

α) Στα ελληνικά:

- Balibar, E., Έρευνες πάνω στον εθνικισμό και το ρατσισμό, *Θέσεις*, τ. 25, 1988, όπως παρατίθεται στο: <http://www.theseis.gr> ανακτήθηκε στις 25 Μαρτίου 2006.
- Balibar, E., Racism and Nationalism. In: Balibar E. & Wallerstein, I., (eds), *Race, Nation, Class: Ambiguous Identities*, Verso, London 1991, pp. 37–68.
- Βεργίδης, Δ., Νεορατσισμός και σχολείο - η περίπτωση των Τσιγγανοπαίδων, *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, τ. 81, Αθήνα 1995, σελ. 51-62.
- Bullivant, B., Προς μια ριζοσπαστική πολυπολιτισμικότητα: Ανάλυση των τάσεων στο Αναλυτικό πρόγραμμα και στον εκπαιδευτικό σχεδιασμό, στο: Modgil, S., Verma, G., Mallick, K., Modgil, C., *Πολυπολιτισμική Εκπαίδευση, Προβληματισμοί – Προοπτικές*, ελληνικά γράμματα, Αθήνα 1997, σελ. 65-88.
- Γκόβαρης, Χ., *Εισαγωγή στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση*, Ατραπός, Αθήνα 2004.
- Δαμανάκης, Μ., *Η Εκπαίδευση των Παλιννοστούντων και Αλλοδαπών Μαθητών στην Ελλάδα. Διαπολιτισμική Προσέγγιση*, Gutenberg, Αθήνα 1997.
- Ζάχος, Θ. Δ., Η συμβολή των εκπαιδευτικών στην αντιμετώπιση των εκπαιδευτικών ανισοτήτων: δυνατότητες και περιορισμοί, στο: Χατζηθεοδωρίδης, Β., Γεωργιάδης, Ν. & Δεμίρογλου, Π., *Πρακτικά 2^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου της Εταιρείας Επιστημών Αγωγής Δράμας «Θεωρητικές και ερευνητικές προσεγγίσεις στην εκπαιδευτική πραγματικότητα»*, Δράμα 2006, σελ. 309-319.
- Ζάχος, Δ., *Εκπαίδευση και Χειραφέτηση, Η υπέρβαση του κοινωνικού αποκλεισμού στο Φλάμπουρο*, Θεσσαλονίκη, Επίκεντρο 2007.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 2

- Ζάχος, Θ. Δ., Η αντιμετώπιση των εκπαιδευτικών προβλημάτων των μαθητών/τριών από διαφορετικό πολιτισμικό περιβάλλον, στο: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Μπότσαρη Ε. (επιμ.), *Θέματα Εισαγωγικής Επιμόρφωσης για Νεοδιόριστους Εκπαιδευτικούς*, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Αθήνα 2007γ, σελ. 144-158.
- Καλλίνικος, Α., *Ρατσισμός: Τι είναι και πως παλεύεται*, Εργατική Δημοκρατία, Αθήνα 1999.
- Κοφτερού, Π. Α. & Ζάχος, Θ. Δ., Οι αντιλήψεις των μόνων μητέρων μεταναστριών της Θεσσαλονίκης για εκπαίδευση των παιδιών τους, *Το Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών*, τ. 52, 2008, σελ. 137-166.
- Νικολάου, Γ., Δίγλωσσα προγράμματα σπουδών: Τυπολογία και επιστημονικός διάλογος σχετικά με τη σκοπιμότητα εφαρμογής τους, *Επιστημονική Βήμα του Δασκάλου*, τ. 21, 2003, σελ. 65-78.
- Τρέσσου, Ε., Αποκλεισμός ειδικών ομάδων από την εκπαίδευση και μέσω της εκπαίδευσης. Ποιες ομάδες κινδυνεύουν περισσότερο, στο: Εταιρεία Πολιτικού Προβληματισμού «Νίκος Πουλαντζάς» και Συμβούλιο της Ευρώπης - Σπανού, Ε., (επιμ.), *Ανθρώπινη Αξιοπρέπεια και Κοινωνικός Αποκλεισμός*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1999, σελ. 241-250.
- Τσιάκαλος, Γ., Κοινωνικός Αποκλεισμός: Ορισμοί, Πλαίσιο και Σημασία, στο: Κέντρο Μορφολογίας και Κοινωνικής Πολιτικής - Κασιμάτη, Κ., (επιμ.), *Κοινωνικός Αποκλεισμός: Η Ελληνική Εμπειρία*, Gutenberg, Αθήνα 1998, σελ. 39-65.
- Τσιάκαλος, Γ., *Οδηγός Αντιρατσιστικής Εκπαίδευσης*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2000.
- Τσιάκαλος, Γ., Ρατσισμός και «ξеноφοβία» στον ελληνικό δημόσιο λόγο – Μερικές διαπιστώσεις, *Εποχή*, 25-11-2001.
- Τσιάκαλος, Γ., *Απέναντι στα εργαστήρια του ρατσισμού*, Τυπωθήτω, Αθήνα 2006.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 3

β) Ξενόγλωσση:

- Allport, G., *The Nature of Prejudice*, Basic Books, New York 1979.
- Anyon, J., Dumas, M., Linville, D., Nolan, K., Perez, M., Tuck, E. & Weiss J., *Theory and Educational Research*, Routledge, New York 2008.
- Barker, M., *The New Racism*, Junction, London 1981.
- Bonnett, A., Anti-racism as a radical educational ideology in London and Tyneside, *Oxford Review of Education*, Vol. 16, No 2, 1990, pp. 255-267.
- Bonnett, A. & Carrington, B., Constructions of anti-racist education in Britain and Canada, *Comparative Education*, Vol. 32 No 3, 1996, pp: 271-288.
- Brandt, G. L., *The realization of anti-racist teaching*, The Falmer Press, Lewes 1986.
- Campbell, J. K., *Honour, Family and Patronage, A Study of Institutions and Moral Values in a Greek Mountain Community*, Oxford University Press, Oxford 1976.
- Carr, W., *For Education*, Open University Press, Buckingham 1998.
- Castells, M., Immigrants Workers and Class Struggles in Advanced Capitalism: the Western European Experience, *Politics and Society*, Vol. 5, 1975, pp. 33-66.
- Castles, S., Miller, M., *The Age of Migration*, The Guilford Press, USA, 1998.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 4

- Cole, M., 'Brutal and stinking' and 'difficult to handle': the historical and contemporary manifestations of racialisation, institutional racism, and schooling in Britain, *Race Ethnicity and Education*, Vol. 7, No. 1, March 2004, pp. 35-56.
- Dei, G. J. S., Knowledge and politics of social change: the implication of anti-racism, *British Journal of Sociology of Education*, Vol. 20, No 3, 1999, pp. 395 - 409.
- Harper, D., Small N's and community case studies, in: Ragin, C. & Becker, H., *What is a Case? Exploring the Foundations of Social Inquiry*, Cambridge University Press, Cambridge 1992, pp. 139-158.
- Fay, B., *Critical Social Science, Liberation and its Limits*, Cornell University Press, New York 1987.
- Fleras, A. & Elliott, J. L., *The 'Nations Within': Aboriginal-State Relations in Canada, the United States, and New Zealand*, Oxford University Press, Oxford 1992.
- Gillborn, D., *'Race', Ethnicity & Education*, RoutledgeFalmer, London 2002.
- Giroux, H., Critical Theory and the Politics of Culture and Voice, in: Sherman, R. & Webb, R. (ed), *Qualitative research in education: Focus & Methods*, The Falmer Press, Sussex 1988, pp. 190-210.
- Kennendy, R., On Racial Integration, *Dissent*, Vol. 43, 1996, pp. 47-52.
- Kincheloe, J.L. & Steinberg, S. R., *Changing Multiculturalism*, Open University Press, Buckingham 1977.
- Lehmann, T., From Conflict Theory to Conflict Methodology: An Emerging Paradigm for Sociology, *Sociological Inquiry*, Vol. 44, No 1, 2007, pp. 15-28.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 5

- Majors, R., Gillborn, D. & Swell, T., The exclusion of Black children: implications for a racialised perspective, in: Majors, R. (ed.), *Educating Our Black Children*, Routledge Falmer, London 2001.
- Makedo, D. Bartolome, L., *Dancing with Bigotry, Beyond the Politics of Tolerance*, Palgrave 2001.
- Mansfield, E. & Kehoe, J., A Critical Examination of Anti-Racist Education, *Canadian Journal of Education*, Vol. 19, No 4, 1994, pp. 418-430.
- May, S., Introduction: Towards Critical Multiculturalism, in: May, S. (Ed.), *Critical multiculturalism: Rethinking multicultural and antiracist education*, The Falmer Press, London 1999, pp. 11-41.
- McLaren, P., White Terror and Oppositional Agency: Towards a Critical Multiculturalism, in: Sleeter, C. E. & McLaren, P. L., *Multicultural Education, Critical Pedagogy, and the Politics of Difference*, State University of New York Press, Albany, NY, 1995, pp. 33-70.
- Miles, R., *Racism*, Routledge, London 1989.
- Miles, M. & Huberman, M., *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*, Sage, Thousand Oaks 1994.
- Nikolinakos, M., Notes on an Economic Theory of Racism, *Race*, Vol. XIV, No 4, 1973, pp. 335-381.
- Ogbu, J., *Minority education and caste: The American system in cross-cultural perspective*, Academic Press, New York 1978.
- Ogbu, J., Variability in minority school performance: A problem in search of an explanation, *Anthropology and Education Quarterly*, Vol. 18, 1987, pp. 312-334.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 6

- Ryan, J., Experiencing urban education: The adjustment of Native students to the out of school demands of a post-secondary education program, *Canadian Journal of Native Studies*, Vol. 15, No 2, 1995, pp. 211-230.
- Simpson, G. & Yinger, M. *Racial and cultural minorities: An analysis of prejudice and discrimination*, Plenum Press, New York 1985.
- Sarup, M., *Education and the Ideologies of Racism*, Trentham Books, England 1991.
- Troyna, B., Beyond Multiculturalism: Towards the Enactment of Anti-Racist Education in Policy, Provision and Pedagogy, *Oxford Review of Education*, Vol. 13, No 3, 1987, pp. 307-320.
- Troyna, B., & Hatcher, R., Racist incidents in schools: a framework for analysis, *Journal of Education Policy*, Vol. 6, No 1, 1991, pp. 17-31.
- Van Dijk, T., Racist discourse, in: Cashmore, E. (Ed.) *Encyclopedia of race and ethnic studies*, Routledge, London 2004, pp. 351–355.
- Zachos, D., Roma, Egalitarianism and School Integration: The Case of Flampouro, *Journal for Critical Education Policy Studies*, Vol. 4, No. 2, 2006, παρατίθεται στο: <http://www.iceps.com>, ανακτήθηκε στις 6 Νοεμβρίου 2006.
- Zachos, D., Citizenship, Ethnicity and Education in Modern Greece, *Journal of Modern Greek Studies*, Vol. 27, No. 1, 2009, pp. 131-155.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Δημήτρης Θ. Ζάχος.
«Αντιρατσιστική, Αντισεξιστική και Διαπολιτισμική Εκπαίδευση. Πολιτισμός
(1)». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:
<http://eclass.auth.gr/courses/OCRS307/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Παρόμοια Διανομή [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

Τέλος ενότητας

Επεξεργασία: Κερμανίδου Θεοδώρα
Θεσσαλονίκη, Εαρινό εξάμηνο 2014-2015

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

